

POSTANOWIENIE

Dnia 7 grudnia 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Roman Kuczyński

Protokolant Edyta Jastrzębska

w sprawie z odwołania L. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o rentę rodzinną,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 grudnia 2006 r.,

zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w [...]

z dnia 23 maja 2006 r.,

czy wspólność małżeńska w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. Nr 162 poz. 1118 ze zm.) ustaje dopiero w wyniku unieważnienia małżeństwa albo orzeczenia rozwodu lub separacji, czy też istniejące domniemanie o wspólności małżeńskiej można obalić w toku postępowania sądowego, wykazując brak przesłanek w tejże wspólności w postaci związku uczuciowego, fizycznego czy gospodarczego małżonków.

odmawia podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 23 maja 2006 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, które wyłoniło się przy rozpoznaniu apelacji L. K. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 7 października 2005 r., oddalającego jej odwołanie od decyzji odmawiającej prawa do renty rodzinnej. Sąd Apelacyjny, powołując się na stan faktyczny, w którym uwypuklił, że mąż ubezpieczonej od 1993 r. do śmierci mieszkał z konkubiną i ta zorganizowała jego pogrzeb, powziął wątpliwość, czy trafnie Sąd Okręgowy przyjął nieistnienie między małżonkami wspólności małżeńskiej, o której mowa w art. 70 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r., Nr 39, poz. 353). Zwrócił przede wszystkim uwagę na niedookreślony charakter przesłanki pozostawania we wspólności małżeńskiej oraz brak definicji tego pojęcia zarówno w prawie ubezpieczeń społecznych, jak też w prawie rodzinnym. Uznawszy, że wspólność małżeńska wynika z zawarcia związku małżeńskiego, dopuścił obalenie domniemania jej istnienia w czasie trwania małżeństwa przez wykazanie braku wspólnego „pożycia małżeńskiego”. Zwrócił jednak uwagę na rozbieżność w orzecznictwie Sądu Najwyższego, powołując się – bez wskazania daty lub sygnatury – na wyrok, w którym ustanie wspólności małżeńska, potraktowanej jako stan prawny powiązane zostało z unieważnieniem małżeństwa lub jego ustaniem przez rozwód albo orzeczeniem separacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W art. 70 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm., powoływanej dalej jako „ustawa o emeryturach i rentach”) ustawodawca opisuje relację pomiędzy osobami pozostającymi w związku małżeńskim, posługując się pojęciem „wspólność małżeńska”, którego znaczenia jednak nie wyjaśnia. Wyjaśnienia wymaga jednak przede wszystkim pojęcie „niepozostawanie we wspólności małżeńskiej”, gdyż omawiany przepis uzależnia

prawo do renty rodzinnej dla wdowy, niepozostającej przed zgonem męża w takiej wspólności, od ustalenia wyrokiem lub ugodą sądową na jej rzecz alimentów ze strony męża.

Sąd Najwyższy w kilku orzeczeniach upatrywał we „wspólności małżeńskiej” realnej więzi między małżonkami w rozumieniu „wspólnego pożycia” określonego w art. 23 k.r.o., czyli rzeczywistego związku łączącego małżonków, obejmującego wspólne zamieszkiwanie i prowadzenie wspólnego gospodarstwa, wspólne pożycie, wierność oraz pomoc we współdziałaniu dla dobra rodziny. Niewykonywanie wzajemnych obowiązków stanowiących istotę więzi małżeńskich, zaprzestanie udzielania sobie pomocy, niewspółdziałanie na rzecz utrzymania rodziny, jak też odstąpienie od prowadzenia wspólnego gospodarstwa domowego decydują – zdaniem Sądu Najwyższego – o braku wspólności, mimo trwania formalnego związku małżeńskiego (por. powołane przez Sąd Apelacyjny wyroki z dnia 6 marca 1997 r., II UKN 17/97, z dnia 3 grudnia 2004 r., II UK 78/04, z dnia 23 maja 2000 r., II UKN 552/99, a także wyroki z dnia 7 maja 1997 r., II UKN 141/97, OSNAPUS 1998 nr 2, poz. 61 oraz z dnia 29 września 2005 r., II UK 306/04, niepublikowany). W innych orzeczeniach Sąd Najwyższy traktował wspólność małżeńską jako immanentną cechę związku małżeńskiego, więc jej ustanie uznawał za skutek unieważnienia małżeństwa, orzeczenia rozvodu lub separacji (por. wyroki z dnia 25 listopada 2004 r., I UK 37/04, OSNP 2005/11, poz. 164, z glosą T. Liszcz, OSP 2005 nr 12, poz. 140 i A. Wypych-Żywickiej, OSP 2005 nr 12, poz. 141, z dnia 15 czerwca 2005 r., II UK 248/04, OSNP 2006/3-4, poz. 62 oraz niepublikowanych z dnia 28 czerwca 2005 r., III UK 56/05, oraz z dnia 26 lipca 2006 r., III UK 60/06). Zapadły także orzeczenia, w których Sąd Najwyższy łączył niepozostawanie we wspólności małżeńskiej z rozdzielenością majątkową małżonków powstałą przez zawarcie umowy przewidzianej w art. 47 k.r.o. lub ustanowioną przez sąd na podstawie art. 52 k.r.o. (por. wyroki z dnia 4 sierpnia 2005 r., II UK 318/04, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 189 i z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 443/01, OSNP 2004 nr 2, poz. 38 z glosą K. Ślęzaka, OSP 2003 nr 6, poz. 84).

Wskazana rozbieżność wykładni została rozstrzygnięta w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2006 r., III UZP 3/06

(niepublikowanej), w której z mocą zasady prawnej wyjaśniono, że warunkiem nabycia prawa do renty rodzinnej przez wdowę (wdowca) jest – poza spełnieniem przesłanek określonych w art. 70 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – pozostawanie przez małżonków do dnia śmierci jednego z nich w stanie faktycznej wspólności małżeńskiej (art. 70 ust. 3 tej ustawy), przy czym ciężar dowodu niepozostawania w tej wspólności spoczywa na organie rentowym.

Rozstrzygnięcie kwestii przedstawionej przez Sąd Apelacyjny w omawianej uchwale, mającej moc zasady prawnej, usuwającej przedstawione wątpliwości prawne, czyni bezprzedmiotowym udzielenie odpowiedzi w niniejszej sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., III CZP 8/99, niepublikowane).